

## رابطه دل بستگی به والدین و همسالان با بلوغ اجتماعی نوجوانان؛ بررسی نقش میانجی دل بستگی به همسالان

مصومه سکرالزاده، پریسا اداوات‌ید موسوی، علی زاده محمدی، غنار نصیری هانیس<sup>۴\*</sup> و مریم مهدی عراقی<sup>۵</sup>

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هدف پژوهش بررسی نقش میانجی دل بستگی به همسالان در رابطه دل بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نوجوانان دانش‌آموز بود. روش تحقیق توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری ۳۵۵۳ دانش‌آموز دختر و پسر ۱۶-۱۸ ساله منطقه یک تهران بودند که بر اساس جدول کرجسی-مورگان و با روش تصادفی مبتنی بر دسترس پذیری، با احتساب ریزش و داده های پرت، ۳۳۴ نفرشان به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها به وسیله فهرست تجدیدنظر شده دل بستگی به والدین و همسالان آرمسدن و گرنبرگ (۱۹۸۷) و مقیاس بلوغ اجتماعی نالینی راثو (۱۹۷۳) گردآوری شد. تحلیل داده‌ها استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چند متغیری گام به گام و آزمون رگرسیون سلسله مراتبی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که رابطه میان دل بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی معنی‌دار بود و برعکس رابطه میان دل بستگی به همسالان با بلوغ اجتماعی معنی‌دار نبود. همچنین یافته‌ها نشان داد که دل بستگی به همسالان، در رابطه دل بستگی به والدین و بلوغ اجتماعی فاقد نقش میانجی بود؛ بنابراین با آنکه دل بستگی به همسالان در میان بلوغ اجتماعی و دل بستگی به والدین نقش میانجی ایفا نکرد، یافته‌های این پژوهش روشن نمود که دل بستگی به والدین در تعیین بلوغ اجتماعی نوجوانان از دل بستگی به همسالان تعیین کننده‌تر است.</p>	<p>تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۵</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۰۸</p> <p>نوع مقاله: تحقیق کمی</p> <p>واژگان کلیدی</p> <p>دل بستگی، بلوغ اجتماعی، نوجوانان، والدین، همسالان</p>

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی خانواده درمانی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. [goli.shk@gmail.com](mailto:goli.shk@gmail.com)

۲. استادیار گروه بهداشت خانواده، پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. [p\\_mousavi@sbu.ac.ir](mailto:p_mousavi@sbu.ac.ir)

۳. دانشیار گروه مطالعات بنیادین، پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. [dr.zadeh@gmail.com](mailto:dr.zadeh@gmail.com)

۴. نویسنده مسئول: دکتری روان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

[gh.nasiri.hanis@gmail.com](mailto:gh.nasiri.hanis@gmail.com)

[mmahdiaraghi@gmail.com](mailto:mmahdiaraghi@gmail.com)

۵. استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

این مقاله برگرفته از رساله کارشناسی ارشد روان‌شناسی خانواده درمانی دانشگاه شهید بهشتی است.

## مقدمه

بررسی علمی تحول روان‌شناختی دوره نوجوانی<sup>۱</sup> نشان می‌دهد که این دوره با دگرگونی‌های چشمگیر بدنی، روانی و اجتماعی همراه است. بلوغ بدنی، هیجانی و اجتماعی این دوره پایه تحولی زندگی بزرگ‌سالی می‌شود. پس شناخت دگرگونی‌های این دوره از زندگی برای پژوهشگران علوم روان‌شناختی متمرکز بر تحول و پرورش بسیار مهم است (میوس<sup>۲</sup>، ۲۰۱۶). متغیرهای اجتماعی و پرورشی سبک‌های دل‌بستگی، روابط با والدین و همسالان از عوامل مؤثر بر دگرگونی‌های دوره نوجوانی است که هر یک می‌توانند مسیر تحولی نوجوان را دچار دگرگونی مثبت و یا منفی نماید (جکسون و گوسنس<sup>۳</sup>، ۲۰۲۰؛ ظهیری و هنرپروران، ۱۳۹۵). از میان دگرگونی‌های مثبت، بلوغ اجتماعی<sup>۴</sup> یکی از مطلوبات تحول در دوره نوجوانی است و به‌عنوان یکی از متغیرهای متأثر از زندگی خانوادگی و شیوه‌های پرورش فرزند، در تغییرات سلامت عمومی و سلامت روانی دانش‌آموزان نوجوانان نقش برجسته‌ای دارد (آرورا و بالا<sup>۵</sup>، ۲۰۱۶؛ هندریکس، بارتلز، استیونز و همکاران<sup>۶</sup>، ۲۰۲۰). والدین برای ایجاد بستر سلامت نوجوانان آزمون دشواری دارند؛ نوجوانان به‌ویژه هنگام بلوغ بدنی نیاز به روابط اجتماعی با همسالان را بیش‌ازپیش حس کرده و این نیاز تازه سبب کوشش برای همکنش اجتماعی با دنیای بیرون از خانواده و گرایش بیشتر به همسالان می‌شود. افزایش گرایش به همسالان و دور شدن از خانواده زمینه‌تعارض، کارشکنی و ناپیروی را در منزل فراهم می‌سازد سلامت روانی اجتماعی و پرورش بهینه مستلزم این است که والدین هنگام این دگرگونی بتوانند روابط درخوری با نوجوانان برقرار سازند (لو و گروتوانت<sup>۷</sup>، ۲۰۲۰؛ دمیرتاژ و ایگان-ایبورت<sup>۸</sup>، ۲۰۲۰). عوامل پرورشی همچون روابط کارآمد والد-فرزند و به‌ویژه سبک ایمن دل‌بستگی به والدین<sup>۹</sup> ضامن کاهش نافرمانی سرکشانه<sup>۱۰</sup> و بهبود همکنش اجتماعی در دوره نوجوانی و بهبود عملکرد آموزشی دانش‌آموزان

- 
- 1 . Adolescent psychosocial development
  - 2 . Meeus
  - 3 . Jackson and Goossens
  - 4 . Social maturity
  - 5 . Arora and Bala
  - 6 . Hendriks, Bartels, Stevens and et al
  - 7 . Lo and Grotevant
  - 8 . Demirtaş and Uygun-Eryurt
  - 9 . Attachment to parents
  - 10 . Oppositional Defiant

نوجوان است (گرایک، هرناوندز، موریتی و پیپرا<sup>۱</sup>، ۲۰۲۰؛ آماندا و آفدل<sup>۲</sup>، ۲۰۲۰). البته نوجوانان افزایش عزت‌نفس در روابط و افزایش مهارت‌های اجتماعی و در نتیجه نیل به بلوغ اجتماعی را بیش از هرچه در ارتباط با همسالان می‌جویند (انگلس، فینکنور، میوس و دکویچ<sup>۳</sup>، ۲۰۰۱؛ ساونیکوا<sup>۴</sup>، ۲۰۱۶)

با توجه به نقش مهم دل‌بستگی به والدین، به واسطه پایه‌ریزی نحوه ارتباط و رابطه نوجوانان با همسالان، در سازگاری و بلوغ اجتماعی نوجوانان (هولت، ماتانا و لانگ<sup>۵</sup>، ۲۰۱۸) و با توجه به وجود خلأ پژوهشی درباره نقش میانجی دل‌بستگی به همسالان در میان متغیرهای پراهمیت در بُعد اجتماعی زندگی نوجوانان؛ این پژوهش به منظور بررسی موضوع تازه و بدیع نقش میانجی دل‌بستگی به همسالان در رابطه دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نوجوانان انجام گرفته است؛ دل‌بستگی به همسالان یک پدیده چند بعدی و دارای ماهیت اجتماعی، میان فردی و عاطفی است که در دنباله و بر اساس دل‌بستگی به والدین شکل گرفته و می‌توان آن را بسط دل‌بستگی به والدین و مانند گذاری ضروری در تحول روانی-اجتماعی به شمار آورد. تجربه دل‌بستگی به همسالان می‌تواند کیفیت دل‌بستگی به والدین را تثبیت و مانند عامل پیش‌بینی کیفیت دل‌بستگی‌های مراحل تحولی پس از نوجوانی و هم‌چنین کیفیت زندگی عاطفی و اجتماعی بعدی به شمار آورد. تجربه دل‌بستگی به همسالان می‌تواند از راه تقویت یا تضعیف امنیت، اعتماد و صمیمیت، تمرینی مؤثر یا مخل در سازگاری اجتماعی و ارضای دیگر نیازهای اجتماعی، در رابطه میان دل‌بستگی به والدین و بلوغ اجتماعی نقشی میانجی‌گر را داشته باشد. یافته‌های پژوهش‌های قبلی نشان داده است که دل‌بستگی ایمن با بلوغ اجتماعی رابطه مثبت دارد و نوجوانان دارای دل‌بستگی ناایمن به والدین، در محیط مدرسه ارتباط مثبت کم‌تری با همسالان دارند (اوریس، سیفگه-کرنکه، مونز و همکاران<sup>۶</sup>، ۲۰۲۰؛ شکراله زاده، سید موسوی، نصیری هانیس و زاده محمدی، ۱۳۹۶).

- 
- 1 . Craig, Hernandez, Moretti and Pepler
  - 2 . Amanda and Afdal
  - 3 . Engels, Finkenauer, Meeus and Deković
  - 4 . Sadovnikova
  - 5 . Holt, Mattanah and Long
  - 6 . Oris, Seiffge-Krenke, Moons and et al



دل‌بستگی به والدین و همسالان بر پهنه نظری روانشناسی پرورشی ژرف‌نگر قرار گرفته‌اند. نظریه دل‌بستگی که پس از انگاره‌های نخستین روان تحلیلگران اروپایی و دست‌یافته‌های روان‌شناختی مبتنی بر دیدگاه زیست‌شناسی تکاملی درباره رشد و پرورش کودک در خانواده از جانب روانشناسان انگلیسی مطرح شد، در ابتدای کار دیدگاهی برای بررسی گرایش انسان به ایجاد پیوندهای عاطفی<sup>۱</sup> قوی با اشخاص مهم بود. عدم بلوغ<sup>۲</sup>، کودکان را به دل‌بستگی‌های والدینی برای پیشروی ایمن به سوی استقلال وابسته می‌کند و چنین است که دل‌بستگی، از راه هماهنگی والدین با نیازهای کودک، بنیان‌گذاری تصویرهای اولیه آن‌ها از روابط و نیز ایجاد پایه‌های ارتباط کلامی و غیرکلامی ایجاد می‌شود (فوناگی<sup>۳</sup>، ۲۰۱۸؛ اُبگی و برنت<sup>۴</sup>، ۲۰۰۹). دل‌بستگی چسب روابط قلبی انسان‌ها است که اولین آن در خانواده و میان مراقب و کودک نمود می‌یابد. در بستر دل‌بستگی است که کودک از رابطه خود با یکی از والدین در جهت پروراندن حس امنیت بهره‌برگرفته و می‌تواند متکی به این رابطه با استقلال به کاوش در دنیای پیرامون خود بپردازد. کاوش مطمئن تجربه‌ای فراهم می‌آورد که میدان را برای عملکرد بالیده<sup>۵</sup> و مستقل باز می‌گذارد. تجارب روابط درونی شده کودک با والدین در الگوهای کاری درونی، بر رفتار او در موقعیت‌های میان فردی و اجتماعی بیرون از خانواده تأثیرگذار گذاشته و کودک رای برای تحول اجتماعی مهیا می‌کند (ریس<sup>۶</sup>، ۲۰۱۶؛ شکرالله زاده و همکاران، ۱۳۹۶). دنیای اجتماعی پدیداری کودک با ورود به نوجوانی دگرگون می‌شود، رفتارهای دل‌بستگی نوجوانان در مقایسه با کودکان بر همسالان متمرکز است و بنابر اینکه دل‌بستگی به همسالان و سبک آن متأثر از آموخته‌های قبلی نوجوان‌ها با والدین آن‌ها است، دل‌بستگی به والدین برجسته تر از قبل در سازگاری و بلوغ اجتماعی نوجوانان نقش ایفا می‌کند (فرالی و رویزمن<sup>۷</sup>، ۲۰۱۹؛ شکرالله زاده و همکاران، ۱۳۹۶). روشن است که کیفیت و تغییرات دل‌بستگی نوجوانان تا حدود زیادی رفتارهای سازگار یا ناسازگار آن‌ها در دنیای اجتماعی را تعیین می‌کند (کرستیان، سلبورن و

- 
1. Affectional bonds
  2. Immature
  3. Fonagy
  4. Obegi and Berant
  5. Mature functioning
  6. Rees
  7. Fraley and Roisman

ویکینسون، ۲۰۱۷؛ افشاریان، کدیور، ۱۳۹۵). برای نمونه اگر سبک دل‌بستگی مادران ایمن باشد، میانگین نمرات بلوغ اجتماعی فرزندان آن‌ها بالاتر و اگر شیوه دل‌بستگی مادران ناایمن یعنی اجتنابی و دوسوگرا باشد، میانگین نمرات بلوغ اجتماعی فرزندان آن‌ها کمتر است (طاهری، پور محمدرضای تجربی، موللی، رهگذر و عرشی، ۱۳۸۹).

بلوغ اجتماعی یکی از جنبه‌های ارزشمند تحول و نمود بهینه فرایند اجتماعی شدن است. می‌توان زیربنای زندگی اجتماعی بزرگسالان را در چگونگی پرورش، تحول و بلوغ او در بستر خانواده و سبک‌های دل‌بستگی و فرزندپروری یافت. دنیای اجتماعی یکی از ابعاد زیستن است که رابطه و ارتباط با دیگران را همچون کنشی گریزناپذیر جلوه‌گر می‌سازد؛ بنابراین پرداختن به بلوغ اجتماعی برای نیل به سلامت روانی- اجتماعی ضروری است (استا، سیما و مامتا، ۲۰۱۷؛ غوش، ۲۰۱۸). بلوغ از نظر لغوی، به معنای «رسیدگی و پختگی و به حد کمال رسیدن» آمده است؛ ولی در متون روان‌شناختی، منظور از «بلوغ یا پختگی» تحول و بلوغ در همه جنبه‌ها اعم از بدنی، روانی، اجتماعی و معنوی است (احدی و محسنی، ۱۳۸۹). تأثیر بلوغ در منش نوجوانان در اکثر جوامع معاصر عمیق است (مندالسون، ۲۰۰۸). برجسته‌ترین علامت بلوغ اجتماعی توانایی تاب‌آوری تنش و سازش بیشتر است؛ افراد بلوغ‌یافته به راحتی از واقعیت‌ها نگریخته و ترس و خشم دوران کودکی در آن‌ها نمود بارزی ندارد (والر و رز، ۲۰۱۳). بلوغ در ابعاد بدنی، اجتماعی، هیجانی و معنوی در سنین نوجوانی پی‌ریزی می‌شود. بخشی قابل توجهی از دستیابی به بلوغ اجتماعی از راه رابطه با همسالان و از طریق ارتباط مهارت یافته و ابراز دوستی صمیمی و معقول با دیگران صورت می‌گیرد (میلینگ، باک، مونتگومری، اسپراز و استلارد، ۲۰۱۲). بلوغ اجتماعی این ویژگی را در افراد تحول می‌دهد که درحالی‌که برای خود حق و حقوقی قائل هستند، برای دیگران نیز همان حقوق را قائل شوند؛ آنچه نوجوانان بلوغ یافته را یاری می‌دهد توان سازگاری و نوع برخورد او با مسائل به‌عنوان یک بزرگسال بالغ است. نوجوان برخوردار از

- 
- 1 . Christian, Sellbom and Wilkinson
  - 2 . Astha, Seema and Mamta
  - 3 . Ghosh
  4. Maturity
  5. Mendelson
  6. Wallerand Rose
  - 7 . Millings, Buck, Montgomery, Spears and Stallard

بلوغ اجتماعی خودبستگی نشان داده و در روابط با سایرین کشمکش بسیار کمتری تجربه می‌کند (هومن، وطنخواه و جهان زاد، ۱۳۹۱؛ راوات و گولاتی، ۲۰۱۸).

پیش از این تصریح شد که موضوع این پژوهش بدیع است ولی بررسی پیشینه مطالعات قبلی متکی بر دیدگاه‌های تکاملی و متمرکز بر روابط میان فردی بوده که به بررسی نقش میانجی دل‌بستگی به همسالان در رابطه میان دل‌بستگی به والدین و همسالان با بلوغ اجتماعی نوجوانان موضوعیت بخشیده است، زیرا هر آزمون و یافته علمی بر کوشش‌های قبلی پژوهشگران استوار است (کوزولوسکی، غن و سالاس، ۲۰۱۷؛ بارکر، هویت و کرامر، ۲۰۱۷). پیش از این یافته‌های بسترسازی برای موضوع این پژوهش در مطالعات داخلی و خارجی منتشر شده است.

پژوهش حجازی، اژه ای و رنجبر (۱۳۹۲) نشان داد که داشتن یک رابطه ناایمن با والدین و همسالان تأثیر خود را در بافت رابطه‌های دیگر نوجوان می‌گذارد و دل‌بستگی ایمن مبنای ارتباطات نوجوان با دیگران است. درباره بلوغ اجتماعی هم می‌توان به پژوهش طاهری و همکاران (۱۳۸۹) اشاره کرد که نشان دادند بین شیوه دل‌بستگی ناایمن و سطح بلوغ اجتماعی همبستگی منفی وجود دارد. پژوهش شکراله زاده و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد دل‌بستگی به والدین و همسالان با بلوغ هیجانی نوجوانان همبستگی داشته و دل‌بستگی به پدر و همسالان در مجموع تبیین‌کننده بخشی از تغییرات بلوغ هیجانی نوجوانان است و در رابطه بین دل‌بستگی به پدر و مادر و نمود یافته‌های هیجانی، دل‌بستگی به همسالان نقش میانجی‌گر را داراست. میلینگ و همکاران (۲۰۱۲) نیز روشن نمودند میزان دل‌بستگی ایمن افراد در نوجوانی به دلیل ظهور روابط دل‌بستگی جدید با همسالان و دیگر افراد دستخوش تغییر می‌شود و از دوره نوجوانی به بعد دل‌بستگی به همسالان و سایر افراد جامعه گسترش می‌یابد. پژوهش انگلس و همکاران (۲۰۰۱) نیز روشن نموده بود که دل‌بستگی به والدین از همین طریق نقش مهمی را در سازگاری اجتماعی و هیجانی نوجوانان ایفا می‌کند. با مرور این پیشینه، بنابر مقدمه ای که درج شد و با توجه به اهمیت دل‌بستگی به والدین از راه ایجاد ارتباط با همسالان در سازگاری اجتماعی نوجوانان و تأثیر چشمگیر همسالان در شیوه زندگی نوجوانان (هولت، ماتانا و لانگ، ۲۰۱۸؛ حجازی و رنجبر، ۱۳۹۲) و با توجه به هشدارهای ضمنی پژوهش‌های صورت گرفته صفایی (۱۳۹۳) و میلینگ و همکاران (۲۰۱۲) درباره لزوم انجام

- 
- 1 . Rawat and Gulati
  - 2 . Kozłowski Chen and Salas
  - 3 . Howitt, and Cramer

پژوهش‌هایی در زمینه همبستگی دل‌بستگی و بلوغ اجتماعی نوجوانان و نیز وجود خلأ پژوهشی، هدف اصلی این پژوهش بررسی همبستگی دل‌بستگی به والدین و همسالان با بلوغ اجتماعی در نوجوانان برای آزمون فرضیه زیر بود.

**فرضیه:** دل‌بستگی به همسالان در رابطه میان دل‌بستگی به والدین و بلوغ اجتماعی نوجوانان دانش‌آموز از نقش میانجی برخوردار است.

## روش‌شناسی پژوهش

### الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری طبق آمار آموزش و پرورش استان تهران، تعداد ۳۵۵۳ دانش‌آموز نوجوان پسر و دختر پایه سوم دبیرستان و دوره پیش‌دانشگاهی منطقه یک شهر تهران بودند که سن آن‌ها ۱۶ تا ۱۸ بود. تعداد نهایی آزمودنی‌ها پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش و داده‌های پرت ۳۳۴ نفر بود؛ نخست تعداد اولیه پانصد نفر به‌عنوان نمونه با استفاده از جدول کرجسی-مورگان ۱۹۷۰ تعیین و با روش تصادفی مبتنی بر دسترس‌پذیری<sup>۱</sup> از میان دبیرستان‌های دولتی پسرانه «شهید مطهری» و «رضایی‌راد» و دخترانه «نظر» و «خدیجه کبری» انتخاب شدند. به این صورت که از هر دبیرستان شش کلاس، دو کلاس با رشته انسانی، دو کلاس با رشته تجربی و دو کلاس با رشته ریاضی-فیزیک به‌عنوان آزمودنی انتخاب شدند. درنهایت پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش و داده‌های پرت، داده‌های ۳۳۴ نفر با تحلیل شد. معیارهای ورود به پژوهش شامل زندگی مشترک دانش‌آموز با هردو والد، مجرد بودن، رضاعی نبودن و آگاهی و رضایت درباره پژوهش و شرکت در آن بود. همچنین معیارهای خروج شامل بیماری بدنی و روانی بارز، مصرف داروهای روانپزشکی، کامل نبودن پاسخ‌ها یا پاسخ نیمه‌کاره ابزارها، پاسخ ندادن به همه ابزارها، نبود روایی پاسخ‌ها و پرت بودن داده‌ها در مرحله تحلیل آماری بود.

در راستای رعایت اصول اخلاقی رضایت آگاهانه کسب شده و درباره حفظ محرمانگی مشخصات و حریم خصوصی آزمودنی‌ها به آن‌ها اطمینان داده شد که پاسخ‌هایشان محرمانه

---

1 . Random selection based on convenience



باقی‌مانده و از پاسخ‌های آن‌ها صرفاً استفاده علمی خواهد شد. همچنین هدف از انجام پژوهش و کاربرد آن در آتی‌های شغلی و سلامت روانی-اجتماعی دانش آموز نوجوان تشریح شد.

## ب) ابزارهای پژوهش

سیاهه تجدیدنظرشده دل‌بستگی به والدین و همسالان<sup>۱</sup>. این فهرست ۷۵ گویه‌ای توسط آرمسدن و گرنگرگ<sup>۲</sup> در سال ۱۹۸۷ تدوین شد. ۲۵ گویه آن مختص به هر یک از خرده مقیاس‌های دل‌بستگی به والدین و به همسالان است. چیدمان گویه‌ها در خرده‌مقیاس‌های دل‌بستگی به والدین یکسان و در هر خرده‌مقیاس تنها واژه‌های پدر/مادر جایگزین یک‌دیگر شده است. هر یک از بخش‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان مؤلفه اعتماد، ارتباط و ناهمبستگی<sup>۳</sup> را در برمی‌گیرند. هر گویه بر پایه لیکرت از کاملاً موافقم = ۵ تا کاملاً مخالف = ۱ نمره‌گذاری می‌شود. اگرچه نمره‌گذاری در خرده‌مقیاس دل‌بستگی به والدین برای گویه‌های ۳، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۴، ۱۷، ۱۸ و ۲۳ و نمره‌گذاری گویه‌های ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۸، ۲۲ و ۲۳ در خرده‌مقیاس دل‌بستگی به همسالان به‌طور وارونه انجام می‌شود، برای ارزیابی خرده‌مقیاس ناهمبستگی همه گویه‌ها به‌صورت وارونه نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمره دل‌بستگی به والدین میان ۲۸ تا ۱۴۰ و به همسالان میان ۲۵ تا ۱۲۵ گسترش یافته و در هر یک نمره بالاتر نشانگر دل‌بستگی بیشتر است. آلفای کرونباخ نسخه تجدیدنظرشده برای دل‌بستگی به مادر، پدر و همسالان به ترتیب برابر ۰/۸۷، ۰/۸۹ و ۰/۹۲ (افشاریان و کدیور، ۱۳۹۵)؛ و پایایی نسخه فارسی این ابزار توسط واحدی و فتحی (۱۳۸۹) با روش آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های دل‌بستگی به مادر، پدر و همسالان به ترتیب برابر ۰/۸۵، ۰/۸۳ و ۰/۸۶ به‌دست آمده و در پژوهش افشاریان و کدیور (۱۳۹۵) نرخ همسانی درونی به ترتیب برای دل‌بستگی به مادر، پدر و همسالان ضرایب ۰/۹۰، ۰/۹۲ و ۰/۸۹ گزارش شده است. یافته این پژوهشگران مؤید روایی فهرست نیز بود و گزارش دادند کیفیت دل‌بستگی می‌تواند نوجوانان بزهکار را از غیربزهکار متمایز سازد. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های دل‌بستگی به مادر، به پدر و به همسالان به ترتیب برابر ۰/۷۳، ۰/۷۰ و ۰/۶۸ به‌دست آمد.

1. Inventory parents and peers attachment-revised (IPPA-R)
2. Armsden and Greenberg
3. Trust, communication and alienation



مقیاس بلوغ اجتماعی رائو<sup>۱</sup>. این مقیاس ۹۰ سؤالی توسط نالینی رائو<sup>۲</sup> (۱۹۷۳)؛ به نقل از کرمی، (۱۳۸۲) ساخته شده است و در سال ۱۳۸۲ توسط کرمی به فارسی ترجمه شده است؛ و نحوه پاسخ به سؤالات بر اساس طیف لیکرت ۴ درجه‌ای است که به صورت کاملاً موافق ۴، موافق ۳، مخالف ۲ و کاملاً مخالف ۱ نمره داده می‌شود؛ که نمره کل این مقیاس بین نمره ۹۰ تا ۳۶۰ می‌باشد. این ابزار علاوه بر سنجش میزان بلوغ اجتماعی به صورت کلی، میزان بلوغ اجتماعی را در سه بعد (هر بعد دارای ۳۰ گزاره) می‌سنجد: کفایت شخصی<sup>۳</sup>، کفایت میان فردی<sup>۴</sup> و کفایت اجتماعی<sup>۵</sup>. از ۹۰ سؤال پرسشنامه فرم نهایی ۲۳ سؤال به صورت مثبت و ۶۷ سؤال به صورت منفی بیان شده است. در سؤال‌های مثبت برای کاملاً موافق ۴، موافق ۳، مخالف ۲ و کاملاً مخالف ۱ و در سؤال‌های منفی به ترتیب عکس یعنی برای کاملاً موافق ۱، موافق ۲، مخالف ۳ و کاملاً مخالف ۴ داده می‌شود. برای محاسبه نمره هر یک از مقیاس‌های فرعی می‌توان از صفحه نمره‌گذاری استفاده نمود، وزن‌های هر یک از سؤال‌ها را به ترتیب در سطرهای صفحه نمره‌گذاری وارد می‌کنیم. در خانه‌هایی که علامت مثبت (+) وجود دارد وزن پاسخ‌ها به صورت مستقیم (۴، ۳، ۲، ۱) و در جاهای بدون علامت به صورت معکوس (۱، ۲، ۳، ۴) محاسبه می‌کنیم از جمع هر یک از ستون‌ها نمرات مقیاس‌های فرعی و از جمع ستون‌های ۱، ۴ و ۷ نمره کفایت شخصی و ستون‌های ۲، ۵ و ۸ نمره کفایت میان فردی و از جمع ستون‌های ۳، ۶، ۹ نمره کفایت اجتماعی حاصل می‌شود و نمره کل بلوغ اجتماعی آزمودنی با جمع نمودن نمرات کفایت شخصی، میان فردی و اجتماعی به دست می‌آید و سپس نمره فرد تفسیر می‌شود. در پژوهش کرمی ضریب همبستگی درونی مقیاس بلوغ اجتماعی ۰/۷۹ اعلام شد که در سطح ۰/۱ معنی‌دار می‌باشد. در تحقیق نادری و شکوهی (۱۳۸۸) اعتبار این پرسشنامه از راه همبسته نمودن آن با پرسشنامه بلوغ هیجانی سینک و بهارگاوا (EMS) محاسبه و ضریب ۰/۶۰ در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۱ به دست آمد. پایایی مقیاس بلوغ اجتماعی رائو در پژوهش پاک‌دامن، خامسان و براتی (۱۳۹۰) با روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس کفایت شخصی (۰/۷۱)، کفایت میان فردی (۰/۶۹)، کفایت اجتماعی (۰/۷۴) و نمره کل مقیاس (۰/۸۶) گزارش شده است. همچنین توماس

- 
1. Rao Social Maturity Scale (RSMS)
  2. Nalini raou
  3. Personal Competence
  4. Inter Personal
  5. Social Competence



و گاسلین (۲۰۰۱، به نقل از شعبانی بهار، ۱۳۸۹) ضریب پایایی برای کل این مقیاس را ۰/۷۹ گزارش کرد. در این پژوهش جهت بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶۰ به دست آمد. آلفای کرونباخ خرده مقیاس کفایت شخصی ۰/۸۳، کفایت میان فردی ۰/۸۹ و کفایت اجتماعی ۰/۸۵ به دست آمد.

### ج) شیوه اجرا

پیش از اجرای پژوهش، پژوهشکده خانواده و اداره حراست دانشگاه شهید بهشتی، از طریق نامه‌ای نماینده‌های پژوهشگرها را به اداره کل آموزش و پرورش تهران معرفی کرده و طی روال اداری با ارجاع به اداره آموزش و پرورش منطقه یک شهر تهران ورود به مدارس دولتی شهید مطهری، رضایی‌راد، نظر و خدیجه کبری میسر شد. سپس ابزارهای گردآوری داده‌ها در مدارس نامبرده و طی روزهای پیاپی با بهره‌گیری از مساعدت و همکاری مدیر و دبیران پس از توجیه دانش‌آموزان در میان اعضای واجد شرایط در سه کلاس سال سوم دبیرستان و سه کلاس پیش‌دانشگاهی رشته‌های انسانی، تجربی و ریاضی- فیزیک پس از توضیحات لازم درباره پژوهش با رعایت اصول روان‌سنجی از جمله هنجارسازی وضعیت برگزاری آزمون و رعایت اصول اخلاقی آزمودنی‌ها، در اختیار پانصد نفر قرار گرفته و داده‌ها گردآوری شد. پس داده‌های ۳۳۴ نفر پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش ۱۵۹ نفر و داده‌های پرت ۷ نفر جهت گردآوری شد. تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چند متغیری گام به گام و آزمون رگرسیون سلسله مراتبی و با استفاده از نرم‌افزار آماری spss18 انجام شد.

### یافته‌های پژوهش

داده-یافته‌های جمعیت شناختی پژوهش به این شرح به دست آمد: ۶۲ درصد (۲۰۸ نفر) دختر و ۳۸ درصد (۱۲۶ نفر) پسر بودند. سن والدین بین ۳۸ تا ۶۳ سال بود. سن ۴۳ تا ۴۷ ساله با ۵۶ درصد و ۴۸ تا ۵۲ با ۳۰ درصد بیش‌ترین فراوانی و والدین ۵۹ تا ۶۳ ساله حدود ۳ درصد کم‌ترین فراوانی را داشت. درآمد ماهانه والدین ۹۳ درصد دانش‌آموزان بیش از دو میلیون تومان و ۷ درصد دیگر شش صد هزار تومان تا دو میلیون تومان بود. ۵۹ درصد پدرها کارمند و شغل سایر پدرها آزاد، ۳۴ درصد مادرها خانه‌دار و شغل سایر مادرها بیرون از خانه و ۳۰ درصد آن‌ها

کارمند بودند. تحصیلات ۸۴ درصد پدرها دیپلم تا لیسانس و ۱۶ درصد دیگر بالاتر از لیسانس ۲ درصد مادرها زیر دیپلم، ۹۰ درصد دیپلم تا لیسانس و ۸ درصد دیگر بالاتر از لیسانس بود.

جدول ۱: نمرات متغیرهای دل‌بستگی و بلوغ اجتماعی و مفروضه‌های رگرسیون سلسله مراتبی

جنس	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	چولگی	کشیدگی	دوین-واتسون	عامل تورم پراکنش	نرخ تحمل	هم خطی آماری
دختر	دل‌بستگی	۱۴۱/۹۸	۱۶/۴۶	۱۰۹	۱۸۸	۰/۲۲	۰/۱۱	۱/۸۵	۲/۷۲	۰/۳۶	
	به والدین	۱۳۷/۸۵	۱۷/۹۳	۱۰۴	۱۸۳						
دختر	دل‌بستگی	۶۵/۹۲	۹/۴۳	۴۶	۹۲	۰/۲۱	۰/۰۷	۱/۵۹	۲/۵۱	۰/۴۴	
	به همسالان	۶۷/۵۰	۱۰/۸۲	۵۰	۱۰۷						
دختر	بلوغ	۲۰۸/۴	۳۰/۱	۸۰	۲۷۳	۰/۳۰	۰/۰۸	۱/۸۳	متغیر	متغیر	
	اجتماعی	۲۰۷/۱	۳۳/۳	۹۵	۲۶۱				ملاک	ملاک	
دختر	کفایت	۷/۴۹	۸/۴۰	۴۵	۹۴	۰/۲۲	۰/۰۷	۱/۷۴			
	شخصی	۷۲/۸۰	۸/۹۴	۵۱	۹۵						
دختر	کفایت	۷۰/۴۵	۷/۹۲	۴۸	۹۷	۰/۲۰	۰/۰۶	۱/۶۳			
	میان فردی	۷۰/۵۸	۸/۴۲	۴۸	۹۸						
دختر	کفایت	۷۲/۳۶	۹/۵۱	۵۰	۱۱۱	۰/۲۷	۰/۰۸	۱/۷۲			
	اجتماعی	۷۱/۶۷	۹/۵۱	۴۲	۹۴						

جدول ۱ نشان می‌دهد میانگین دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر در دختران (۱۴۱/۹۸) و میانگین دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر در پسران (۱۳۷/۸۵) می‌باشد. همچنین میانگین دل‌بستگی به همسالان در دختران (۶۵/۹۲) و میانگین دل‌بستگی به همسالان در پسران (۶۷/۵۰) می‌باشد؛ و میانگین بلوغ اجتماعی در دختران (۲۰۸/۴) و میانگین بلوغ اجتماعی در پسران (۲۰۷/۱) می‌باشد. همچنین در جدول میانگین، انحراف استاندارد، نمرات کمینه و بیشینه و چولگی و کشیدگی هر کدام از مؤلفه‌های کفایت شخصی، میان فردی و اجتماعی در دو جنس به شکل تفکیک شده نشان داده شده است.

جدول ۲: ماتریس همبستگی دل‌بستگی به والدین، دل‌بستگی به همسالان و بلوغ اجتماعی

متغیرها	دل‌بستگی به مادر	دل‌بستگی به پدر	دل‌بستگی به همسالان	بلوغ اجتماعی	کفایت شخصی	کفایت میان فردی	کفایت اجتماعی
دل‌بستگی به مادر	۱						
دل‌بستگی به پدر	۰/۴۱۴	۱					
دل‌بستگی به همسالان	۰/۱۵۷	۰/۱۸	۱				
بلوغ اجتماعی	۰/۳۴۷	۰/۲۰۵	-۰/۲۰۵	۱			
کفایت شخصی	۰/۲۱	۰/۱۳	۰/۰۹	۰/۷۸	۱		
کفایت میان فردی	۰/۱۱	۰/۱۹	۰/۶۴	۰/۷۷	۰/۴۱	۱	
کفایت اجتماعی	۰/۲۶	۰/۱۲	۰/۰۴۸	۰/۶۹	۰/۴۶	۰/۶۰	۱

\*P&lt;۰/۰۵ \*\*P&lt;۰/۰۱

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که رابطه میان بلوغ اجتماعی با دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار هستند، ولی رابطه میان بلوغ اجتماعی با دل‌بستگی به همسالان معنی‌دار نبود. خرده مؤلفه کفایت شخصی با دل‌بستگی به والدین دارای رابطه معنادار اما با دل‌بستگی به همسالان رابطه معناداری در سطح ۰/۰۰۱ ندارد. همچنین خرده مؤلفه کفایت میان فردی با دل‌بستگی به والدین و همسالان رابطه معنادار دارد. مؤلفه کفایت اجتماعی با دل‌بستگی به والدین و همسالان دارای رابطه معنادار در سطح ۰/۰۰۱ می‌باشد.

جدول ۳: خلاصه مدل و ضرایب رگرسیون تبیین بلوغ اجتماعی

الگو	R	R2	R2 تعدیل شده	F
گام نخست؛ دل‌بستگی به پدر	۰/۳۱۶	۰/۱۰۰	۰/۰۹۲	۱۳/۰۷
گام دوم؛ دل‌بستگی به پدر و همسالان				

الگو	R	R2	R2 تعدیل شده	F
الگو	ضرایب استاندارد	خطای استاندارد	ضرایب $\beta$	t
	نشده b	میانگین	استاندارد شده	
دل‌بستگی به پدر	۰/۳۰۵	۰/۱۴۶	۰/۱۴۳	۲/۰۸
دل‌بستگی به پدر و همسالان	۰/۰۹۹	۰/۱۴۵	۰/۰۴۳	۰/۶۸۸

 $P < ۰/۰۰۵$  \*\*  $P < ۰/۰۱$ 

با توجه به نتایج جدول ۳ مشاهده می‌شود پیش‌بینی بلوغ اجتماعی بر اساس دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر با متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان که در ابتدا متغیر دل‌بستگی به مادر در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار می‌باشد که بیانگر تأثیر متغیر دل‌بستگی به مادر بر بلوغ اجتماعی باشد. همچنین متغیر دل‌بستگی به پدر در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار می‌باشد که بیانگر تأثیر متغیر دل‌بستگی به پدر بر بلوغ اجتماعی می‌باشد. با ورود متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان به معادله رگرسیون نقش متغیر دل‌بستگی به مادر (۰/۰۰۲) کاهش می‌یابد و در پیش‌بینی بلوغ اجتماعی نقش معناداری دارد و متغیر دل‌بستگی به پدر (۰/۰۰۶) کاهش می‌یابد و در پیش‌بینی بلوغ اجتماعی نقش معناداری دارد و متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار نمی‌باشد که بیانگر عدم تأثیر متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان بر بلوغ اجتماعی می‌باشد.

جدول ۴: خلاصه مدل و ضرایب تأثیر رگرسیون نقش میانجی دل‌بستگی به همسالان در رابطه دل‌بستگی به والدین و بلوغ اجتماعی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	
	B	خطای استاندارد میانگین	Beta	t
دل‌بستگی به مادر	-۰/۵۲۵	۰/۱۵۸	-۰/۲۲۷	۳/۳۱**
دل‌بستگی به پدر	-۰/۳۰۵	۰/۱۴۶	-۰/۱۴۳	۲/۰۸*
دل‌بستگی به مادر	-۰/۵۱۸	۰/۱۵۹	-۰/۲۲۵	۳/۲۶**
دل‌بستگی به پدر	-۰/۲۹۲	۰/۱۴۸	-۰/۱۳۷	۱/۹۷*
دل‌بستگی به همسالان	-۰/۰۹۹	۰/۱۴۵	-۰/۰۴۳	۰/۶۸۸

 $P < ۰/۰۰۵$  \*\*  $P < ۰/۰۱$  \*

با توجه به نتایج جدول ۴ مشاهده می‌شود پیش‌بینی بلوغ اجتماعی بر اساس دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر با متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان که در ابتدا متغیر دل‌بستگی به مادر در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار می‌باشد که بیانگر تأثیر متغیر دل‌بستگی به مادر بر بلوغ اجتماعی باشد. همچنین متغیر دل‌بستگی به پدر در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار می‌باشد که بیانگر تأثیر متغیر دل‌بستگی به پدر بر بلوغ اجتماعی می‌باشد. با ورود متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان به معادله رگرسیون نقش متغیر دل‌بستگی به مادر (۰/۰۰۲) کاهش می‌یابد و در پیش‌بینی بلوغ اجتماعی نقش معناداری دارد و متغیر دل‌بستگی به پدر (۰/۰۰۶) کاهش می‌یابد و در پیش‌بینی بلوغ اجتماعی نقش معناداری دارد و متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار نمی‌باشد که بیانگر عدم تأثیر متغیر میانجی دل‌بستگی به همسالان بر بلوغ اجتماعی می‌باشد.

### بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی دل‌بستگی به همسالان در رابطه دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نوجوانان انجام شد. بخشی از یافته‌های پژوهش نشان داد که دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نوجوانان رابطه معنادار دارد و دل‌بستگی به والدین واریانس بلوغ اجتماعی نوجوانان را پیش‌بینی می‌کند. این یافته با نتایج برخی از پژوهش‌های پیشین کمابیش همسویی دارد برای نمونه حجازی و همکاران (۱۳۹۲) دریافتند که پیش‌بینی ارتباط با مدرسه بر اساس دل‌بستگی به والدین و همسالان شدنی است؛ هر چند این پژوهش به بررسی نقش میانجی نپرداخت و متغیر ملاک آن نیز متفاوت است ولی نشانگر توان پیش‌بینی بخشی از زندگی اجتماعی از طریق دل‌بستگی به والدین و همسالان است. طاهری و همکاران (۱۳۸۹) نیز رابطه سبک دل‌بستگی مادران و بلوغ اجتماعی دانش‌آموزان پسر عقب‌مانده ذهنی را بررسی کرده و همسو با یافته‌های این پژوهش دریافتند که دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی همبسته است ولی جامعه آماری پژوهش مذکور متفاوت بوده است. پژوهشگران دیگری نیز در نتایج خود واجد همسویی کمابیش با یافته‌های پژوهش حاضر بوده‌اند. برای نمونه روشن شده که هر چه سبک دل‌بستگی مادران ایمن‌تر باشد، میانگین نمرات بلوغ اجتماعی فرزندان پسر آنها بالاتر و هر چه سبک دل‌بستگی مادران نایمن‌تر باشد، میانگین نمرات بلوغ اجتماعی فرزندان پسر آنها کمتر می‌باشد (طاهری و همکاران، ۱۳۸۹)

در تبیین این یافته که دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نوجوانان رابطه معنادار دارد می‌توان گفت روابط اجتماعی تنها از تحول علاقه در روابط با همسالان ناشی نمی‌شود. این روابط نشانگر گرایش‌های ناشی از امیال زیست‌مایه‌ای<sup>۱</sup> است. با این وجود، نظام‌های دل‌بستگی و شهوی، هر دو پیرو برخی از کنش‌های روانی-جنسی معصومانه ابتدایی موجود در روابط کودک-والد است که با گذار مرحله روانی-جنسی نهفتگی<sup>۲</sup> به سوی ایجاد روابط اجتماعی با شدت هیجانی درخور برای فراروی از روابط خانوادگی می‌روند. مؤلفه جنسی این روابط، می‌تواند در پیشرفت مؤلفه دل‌بستگی با ایجاد انگیزه مداوم برای همکنش میان فردی، تجربه پیوسته اشتیاق و حتی اداک عشق کمک کند. همچنین در تبیین این یافته که دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نوجوانان رابطه معنادار دارد، می‌توان گفت یک الگوی مناسب برای سازگاری نوجوان الگویی است که در آن نوجوان از رابطه خود با یکی از والدین در جهت پروراندن حس امنیت بهره گرفته و بتواند با استقلال ناشی از دل‌بستگی ایمن به کاوش در دنیای پیرامون خود بپردازد. پس از این است که کاوش مطمئن تجربه‌ای فراهم می‌آورد که میدان را برای بلوغ اجتماعی باز می‌گذارد. با این وجود، علی‌رغم تلاش‌های شکراله زاده و همکاران (۱۳۹۶) هنوز در گستره روانشناسی پرورشی و کاربردی داده‌های کمی درباره ماهیت و فواید بررسی نقش میانجی دل‌بستگی به همسالان در رابطه دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی در اشخاص نوجوانان وجود دارد.

بخش دیگری از یافته‌های پژوهش نشان داد که دل‌بستگی به همسالان با بلوغ اجتماعی همبستگی معنی‌دار ندارد و دل‌بستگی به همسالان میانجی رابطه دل‌بستگی به والدین با بلوغ اجتماعی نیست. این یافته با لحاظ نمودن تفاوت بلوغ هیجانی و بلوغ اجتماعی با یافته‌های پژوهش‌شکراله زاده و همکاران (۱۳۹۶) در تعارض نیست. حالات هیجانی و پرتنش دوران نوجوانی به راحتی می‌تواند نظام دل‌بستگی فرد را فعال ساخته و بر مبنای نوع دل‌بستگی فرد، منجر به احساس توانمندی هیجانی یا احساس عدم توانایی در مقابله با مشکلات شود. توانایی هیجانی نوجوانان، در ترکیب با نیازهای شخصی، ظرفیت وی را برای جستجوی والدین در موقعیت‌های تنش‌زا به چالش کشیده و نقش مهم والدین در فراهم نمودن فرصت مناسب ارتباطی را پررنگ‌تر

---

1 . Libidic

2 . Psycho-sexual stage of latency

می‌سازد، از سوی دیگر، روابط اجتماعی نوجوان با همسالان شبکه جدیدی از روابط دل‌بستگی را ایجاد می‌کند که منبع نوینی برای موقعیت‌های تنیدگی زا و لحظات دشوار فراهم می‌سازد و به این ترتیب دل‌بستگی به والدین منجر به بلوغ اجتماعی می‌گردد. به علاوه، آشنایی والدین تحت آموزش‌های فرزند پروری نوین و با اصول علمی و اساسی فرزند پروری نیز بر بلوغ اجتماعی نوجوان تأثیرگذار خواهد بود (ظهیری و هنرپروران، ۱۳۹۵). یک الگوی درخور برای سازگاری نوجوان الگویی است که در آن نوجوان در حین احساس خودگردانی و استقلال هیجانی و اجتماعی، بتواند دل‌بستگی خویش را در نظام روابط حفظ کند و والدینی که بتوانند در بافت حمایت هیجانی و حفظ روابط متقابل، خودگردانی نوجوان را نیز تشویق کنند، بهترین محیط را برای تحول مهارت‌های اجتماعی، روانی و هیجانی نوجوان فراهم می‌آورند (سانتراک، ۲۰۱۰).

### محدودیت‌های پژوهش

از محدودیت‌های این پژوهش جنبه تعمیم‌پذیری نتایج و محدود بودن نمونه به یکی از مناطق شهری تهران و در نتیجه محدودیت تعمیم‌دهی نتایج به همه دانش آموزان نوجوان شهر تهران است که اعتبار بیرونی این پژوهش را تا حدودی محدود ساخته است. از محدودیت‌های دیگر پژوهش محدود بودن جامعه آماری به دانش‌آموزان دختر و پسر ۱۶ تا ۱۸ ساله، سوم دبیرستان و دوره پیش‌دانشگاهی، است و این نیز تعمیم‌پذیری نتایج را محدود می‌کند. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود با توجه به احتمال متفاوت بودن روابط در مقاطع سنی گوناگون، این پژوهش در سایر مقاطع تحصیلی و زيردوره‌های نوجوانی انجام شود. همچنین پیشنهاد می‌شود در مطالعات پس از این سایر مناطق و سایر متغیرهای روان‌شناختی و جمعیت‌شناختی نظیر وضعیت اجتماعی-اقتصادی و سبک‌های هویتی نیز در نظر گرفته شود و با بسط دامنه سنی دانش‌آموزان نوجوان امکان مقایسه دوره‌های پیش‌نوجوانی، نوجوانی و اوایل جوانی فراهم گردد. امید است با توجه به نتایج این پژوهش که نشان داد دل‌بستگی به والدین در تعیین بلوغ اجتماعی نوجوانان از دل‌بستگی به همسالان تعیین‌کننده‌تر است، در راستای افزایش بلوغ اجتماعی نوجوانان اهتمام بیش‌ازپیش به پرورش دل‌بستگی بهینه به والدین در سنین ابتدایی رشد مبذول گردد.



## نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش که نشان داد دل‌بستگی به والدین در تعیین بلوغ اجتماعی نوجوانان از دل‌بستگی به همسالان تعیین‌کننده‌تر است، پس می‌توان گفت آنچه از این پژوهش به دانش نظری و کاربردی موجود اضافه شده این است که با وجود این که چنانچه نوجوان بتواند به‌عنوان تکلیفی تحولی از عهده ایجاد رابطه میان فردی و پیوند عاطفی مثبت با هم‌سال‌ها برآید، سبک‌های دل‌بستگی ایمن می‌تواند با نمودهای سلامت روانی و روان‌درستی همراه شود و از این رو، در مطالعات قبلی تسهیل ایجاد رابطه میان فردی و پیوند عاطفی مثبت با هم‌سال‌ها از سوی اشخاص مسئول در خانواده، مدرسه و دیگر واحدهای اجتماعی توصیه شده است (شکراله زاده، سید موسوی، نصیری هانیس و زاده محمدی، ۱۳۹۶)، بهتر این است که در زمینه‌های پژوهشی و کاربردی تلاش شود که پیش از دوره نوجوانی در راستای افزایش بلوغ اجتماعی نوجوانان توجه بیشتری به پرورش دل‌بستگی بهینه به والدین در سنین ابتدایی رشد در جامعه علمی، خدماتی و خانواده‌های ایرانی صورت گیرد. بهزیستی پس از بلوغ بدنی می‌تواند شامل اصول و مراقبت‌هایی باشد که منجر به حفظ و ارتقای سلامت زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی نوجوان می‌شود که بیش از هر چیز نیازمند آموزش و پرورش مبتنی بر یافته‌های علمی بومی است همچنین از دید کاربردی شایان درج است که نوجوانی توأم با عدم بلوغ اجتماعی سن‌خطرپذیری افزوده است که بر این اساس، لازم است در فعالیت‌های مشاوره و خدمات روان‌شناختی با این افراد در جهت افزایش مهارت‌های زندگی کار شود. پس مشاوران، مسئولان و برنامه‌ریزان باید به نشانه‌های بلوغ اجتماعی توجه کرده و بر اساس آن‌ها برنامه‌هایی برای بهبود سلامت زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی نوجوانان طراحی و اجرا کنند. برای پیشگیری و درمان مشکلات روانی-اجتماعی نوجوانان توجه بیش‌تر به تأثیر دل‌بستگی نوجوانان در سلامت هیجانی آن‌ها بایسته است (شکراله زاده و همکاران، ۱۳۹۶).

## سپاسگزاری

این نوشتار از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی خانواده‌درمانی اخذ شده است؛ از اساتید محترم پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی که انجام این پژوهش را تسهیل ساختند سپاسگزاریم. همچنین از همکاری ارزنده مدیران و کارکنان بزرگوار اداره کل آموزش و پرورش

تهران و اداره آموزش و پرورش منطقه یک شهر تهران و مدارس نامبرده در این پژوهش و یاری همه دانش‌آموزانی که وقت خود را برای پاسخ‌دهی به پرسشنامه‌ها در اختیار ما قرار دادند، سپاسگزاریم.

### فهرست منابع

- Ahadi, H. and Mohseni, N. (1389). *Developmental Psychology: Fundamental Concepts in Adolescent and Adult Psychology*. Tehran: Mahtab. (Text in Persian)
- Afsharian, N., Kadivar, P. (2016). The role of attachment to parents and peers, and psychological self-alienation in predicting adolescent's vandalistic behaviors. *The Journal of New Thoughts on Education*, 12(1), 61-78. (Text in Persian)
- Arora, S., & Bala, A. (2016). Perceived Parental encouragement as related to social maturity of adolescents in Jammu, India. *International Journal of Social Sciences Arts and Humanities*, 4(1), 30-32.
- Amanda, I., & Afdal, A. (2020). Analysis of Attachment with Parents of Students with Problems. *Jurnal Neo Konseling*, 3(1), 163-168.
- Astha, M., Seema, D., & Mamta, K. (2017). A study on social maturity of adolescents in Sultanpur city. *International Journal of Home Science*, 3(2), 278-283.
- Christian, E., Sellbom, M., & Wilkinson, R. B. (2017). Clarifying the associations between individual differences in general attachment styles and psychopathy. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 8(4), 329.
- Ghosh, D. S. (2018). *Influence of parental deprivation on social maturity, behavior problem, and mental health*. RED'SHINE Publication. Pvt. Ltd.
- Demirtaş, A. S., & Uygün-Eryurt, T. (2020). Attachment to parents and math anxiety in early adolescence: Hope and perceived school climate as mediators. *Current Psychology*, 1-17.
- Engels, R. C., Finkenauer, C., Meeus, W., & Deković, M. (2001). Parental attachment and adolescents' emotional adjustment: The associations with social skills and relational competence. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 428-439.
- Imani, R, and Moheb, n. (2009). The Relationship between Mothers' Emotional Maturity and their Children's Behavioral Disorders. *Journal of Women and Family Studies*, 2(6), 29-49. (Text in Persian)
- Holt, L. J., Mattanah, J. F., & Long, M. W. (2018). Change in parental and peer relationship quality during emerging adulthood: Implications for academic, social, and emotional functioning. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(5), 743-769.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2017). *Research methods in psychology*. Pearson.
- Hooman, H. A; Watankhah, H and Jahanzad, S. (1391). Study the features of Psychometrics Social Maturity Test, *Psychological Research*, 20: 1-16. (Text in Persian)
- Hejazi, E., EJeI, J., Ranjbar, G. (2013). Predicting relationship with school-based on attachment to parents and peers. *Journal of Family Research*, 9(1), 83-97. (Text in Persian)

- Fonagy, P. (2018). *Attachment theory and psychoanalysis*. Routledge.
- Fraley, R. C., & Roisman, G. I. (2019). The development of adult attachment styles: four lessons. *Current opinion in psychology*, 25, 26-30.
- Hendriks, A. M., Bartels, M., Stevens, G. W., Walsh, S. D., Torsheim, T., Elgar, F. J., & Finkenauer, C. (2020). National child and adolescent health policies as indicators of adolescent mental health: A multilevel analysis of 30 European countries. *The Journal of Early Adolescence*, 40(4), 537-565.
- Jackson, S., & Goossens, L. (2020). *Handbook of adolescent development*. Psychology Press.
- Craig, S. G., Hernandez, C. S., Moretti, M. M., & Pepler, D. J. (2020). The Mediation Effect of Affect Dysregulation on the Association between Attachment to Parents and Oppositional Defiant Disorder Symptoms in Adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, 1-11.
- Obegi, J. H., & Berant, E. (2009). *Attachment theory and research in clinical work with adults*. New York: Guilford Press.
- Oris, L., Seiffge-Krenke, I., Moons, P., Goubert, L., Rassart, J., Goossens, E., & Luyckx, K. (2016). Parental and peer support in adolescents with a chronic condition: a typological approach and developmental implications. *Journal of behavioral medicine*, 39(1), 107-119.
- Pakdaman, M., khamesan, A., baratie, F. (2012). The role of mothers 'parenting styles in adolescents' social maturity. *Journal of Educational Psychology Studies*, 8(14), 23-41. (Text in Persian)
- Kozlowski, S. W., Chen, G., & Salas, E. (2017). One hundred years of the Journal of Applied Psychology: Background, evolution, and scientific trends. *Journal of Applied Psychology*, 102(3), 237.
- Taheri, M., Tajrishi, M., Movallali, G., Rahgozar, M., Arshi, B., (2010). Correlation between Mother's Attachment Style and Social Maturity of their Educable Mentally Retarded Sons in Shiraz's Secondary Schools (2008-2009), *Hakim Health Systems research journal*, 13(2), 29. (Text in Persian)
- Rees. C. (2016). *Children's attachments. Pediatrics and Child Health*, 26(5): 185-193.
- Santrak. J. (2010). *Psychological background*. Translated by Mehrdad Firooz Bakht (2013). Tehran: Rasa Publications. (Text in Persian)
- Safaei, S. (1393). Relationship between attachment style and social development in dyslexic and normal children. *Journal of Exceptional Education*, 4: 35-29. (Text in Persian)
- Sadovnikova, T. (2016). *Self-esteem and interpersonal relations in adolescence*. *Procedia Soc Behav Sci*, 233, 440-444
- Shokrolahzade, M Seyed Mousavi, P; Nasiri Hanis, GH and Zadeh Mohammadi, A. (2017). The mediating role of peer attachment in the relationship between parental attachment and adolescent emotional maturity. *Applied Psychology*, 11 (2), 215-235. (Text in Persian)
- Rawat, C., & Gulati, R. (2018). Influence of parenting style on emotional and social maturity of Adolescents. *Integrated Journal of Social Sciences*, 5(2), 31-34.

- Lo, A. Y., & Grotevant, H. D. (2020). Adoptive Parenting Cognitions: Acknowledgement of Differences as a Predictor of Adolescents' Attachment to Parents. *Parenting*, 20(2), 83-107.
- Mendelson, B. K. (2008), "Self-esteem and body esteem: Effects of gender, age, and weight" *Journal of Applied Developmental Psychology*, 17.
- Meeus, W. (2016). Adolescent psychosocial development: a review of longitudinal models and research. *Developmental Psychology*, 52(12), 1969.
- Millings, A., Buck, R., Montgomery, A., Spears, M & Stallard, P. (2012) School connectedness, peer attachment, and self-esteem as predictors of adolescent depression. *J Adolesc*, 35(4), 1061-1067.
- Waller, E. M., & Rose, A. J. (2013). Brief report: Adolescents' co-rumination with mothers, co-rumination with friends, and internalizing symptoms. *Journal of Adolescence*, 36 (2), 429-433.
- Zahiri, M., Honarparvaran, N. (2017). The Relationship between Parenting Methods and Social Puberty and Coping Styles in Female Adolescents in the City of Isfahan in 2015, *Community Health Journal*, 10(4), 38-46. (Text in Persian)



This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International CC BY-NC-ND 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.